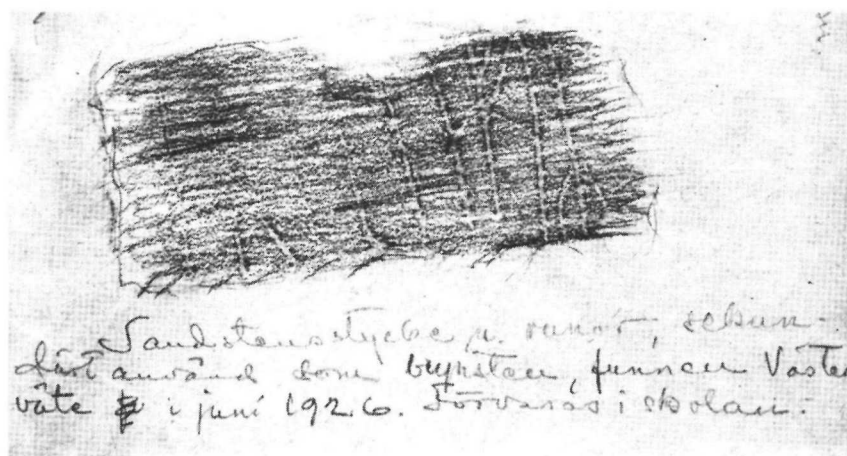

Fig. 38. G 180. Västerväte, Väte sn.
Efter blyertsavdrag av B. Thordeman.

Runorna är mycket tydliga och skurna med säker hand. Runan **m** har normalform, **a**-runorna ensidiga bistavar, **r**-runan är sluten.

c. **mar**

»Mar(ia)»

Runorna i denna övre rad är endast svagt urskiljbara, oskickligt skurna, förmodligen ett försök att kopiera texten nedanför (b); ingenting finns dock ristat efter **r**-runan.

Pannån är konstvetenskapligt daterad till 1300-talets förra hälft. Runorna, av medeltida typ, har av allt att döma ristats, medan brädan ännu hade sin ursprungliga funktion.

180. Västerväte, Väte sn. Nu i Statens Historiska Museum

Litteratur: F 181: 3, W 37. SHM inv.bil. 18.217; B. Thordeman t. Riksantikvarien 19.8.1926 (ATA: Mästerby sn); G. Kalström t. VHAA 12.10, 2.11.1926 (Inv.bil.); O. v. Friesen, Brev [t. S. Lindqvist] 26.10.1926 (Inv.bil.), Anteckning 1936 (UUB), s. 13.

Avbildning: Thordeman, blyertsavdrag 1926 (Inv.bil.).

Brynsten med runinskrift, Statens Historiska Museum inv.nr 18.217.

Det fragmentariska brynet observerades av B. Thordeman 1926 i Mästerby skolas samlingar. Det hade i juni samma år påträffats vid Västerväte i Väte sn. Efter förhandlingar med samlingarnas vårdare, folkskollärare G. Kalström, Bander, förvärvades föremålet i november 1926 till Statens Historiska Museum för 15 kronor. Kalströms postadress torde vara orsaken till den missvisande uppgiften om proveniensen (Mästerby sn, Bander) i museets tryckta tillväxt. Västerväte ligger f. ö. vid gränsen till Mästerby sn. De närmare fyndomständigheterna är icke kända. O. v. Friesen underrättades om fyndet och gav utifrån Thordemans blyertsavdrag en preliminär läsning i brev till Sune Lindqvist den 26.10.1926. När v. Friesen, ovetande om museets förvärv, sommaren 1936 besökte Mästerby för att bl. a. vidare studera G 180, blev efterforskningen av förklarliga skäl resultatlös. Med utgångspunkt i v. Friesens anteckningar fortsatte E. Wessén 1944 förgäves efterforskandet. Ingen av de båda forskarna har således granskat originalet. Då föremålet tyvärr inte har kunnat återfinnas i samlingarna och inte finns fotograferat, har läsningen nedan också sin utgångspunkt i Thordemans blyertsavdrag, fig. 38.

Materialet uppges i SHM:s huvudliggare vara sandsten, längden 10 cm, den fyrsidiga genomskärningen 4,8×3,5 cm. Föremålet torde bara utgöra en del av det ursprungliga brynet.

Inskrift:

- r - - hafir
5

Till läsningen: Det är av bilden omöjligt att avgöra om inskriften är fullständig eller avbruten före och efter den angivna runföljden. Av r. 1 är endast huvudstaven synlig, inga spår av **a**-bistav, som v. Friesen menar. R. 2 är en svagt skönjbar huvudstav, tydligast nedtill, där man också klart urskiljer nedre delen av en **r**-bistav, resten av bistaven är dock i det närmaste utplånad. R. 3 är nedre delen av en huvudstav utan spår av bistav. Detsamma gäller r. 4; den **n**-bistav som v. Friesen ansett sig möjligen kunna urskilja förefaller mig osannolik. R. 5 är nedre två tredjedelarna av en huvudstav; på platsen för eventuella **h**-bistavar är möjligen nedre högra kryssarmen synlig. Runföljden 6–9 **afir** har varit förhållandevis tydlig. – O. v. Friesen har läst **arir hafir**.

Runorna 5–9 kan möjligen vara pres. sg. av verbet *hafa*. O. v. Friesen frågar sig om runföljden 1–4 kan vara slutet av ett namn fisl. *Þórarinn*. Det är knappast troligt, allrahelst som namnet inte är belagt i Sverige. Föremålet och inskriften har bedömts som vikingatida.

Sanda kyrka

Rester av en äldre kyrka i Sanda är kvaderstenarna i långhusets sydfasad med dekor i runstensstil. Men denna äldre kyrka har etappvis rivits och byggts om. I den nuvarande kyrkan är tornet äldst, mitten av 1200-talet; långhuset är från tiden omkring 1300 och koret och sakristian från mitten av 1300-talet. I tornet har den medeltida runklockan G 184 hängt och gjort tjänst som lillklocka intill dess en kraftig spricka i godset konstaterades 1933. Klockan hängdes upp på sin nuvarande plats i tornet, i norra dörrnischen, på 1940-talet.

I sin dagbok meddelar Carl v. Linné den 14 juli 1741 runtexten på gravstenen G 182. Denna jämte de först 1863 av P. A. Säve observerade G 181 och G 183 låg ännu 1905 kvar på kyrkogården. Sedan 1907 tillhör alla tre Statens Historiska Museum (inv.nr 13.127).

181. Sanda kyrka. Nu i Statens Historiska Museum

Pl. 37

Litteratur: F 209. P. A. Säve, Reseberättelse 1863 (ATA), s. 208 f., 1864 (ATA), s. 301, Gotländska samlingar III (hs R 623: 3 i UUB), s. 417 f., samlingen S 170 II (konvolut 59) i UUB, Teckningar af svenska fornminnen (hs F m 26 i Kungl. Bibl.), bl. 6–8; C. Säve, Brev t. P. A. Säve 25.12.1863 (avskr. i hs R 623: 5 i UUB, s. 627), 7.2.1866 (ibid. s. 653), 1.5.1866 (ibid. s. 659); G. Stephens, ONRM 2 (1867–68), s. 777 f.; H. Pipping, Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna (1901), s. 46 och passim, Runinskrifter undersökta år 1902 (ATA), nr 16; A. Bugge, Vikingerne (1904), s. 233; Kyrkostämmoprotokoll 16.5.1905 (avskr. i ATA); Statens Historiska Museum, Tillväxten under år 1907 (i Fornvännen 1907), s. 246; SHM inventariefilaga 13.127; H. Jungner, Den gotländska runbildstenen från Sanda (i Fornvännen 1930, s. 65 f.); K. Reichardt, Runenkunde [1936], s. 120; Th. Palm i Svenska folket genom tiderna I (1938), bildtexter s. 294 och mot s. 312; S. Lindqvist, Gotlands Bildsteine I (1941), s. 58, 75–82, 87 f., 90, 123, 2 (1942), s. 107–109, Forngutniska altaren (i K. Hum. Vet.-Samf. i Uppsala Årsbok 1960–1962, tr. 1964), s. 76, 90 f. och passim; Sveriges kyrkor, Gotland bd 3 (1942), s. 154.

Äldre avbildningar: P. A. Säve, teckning i Reseber. 1863 (foto i ATA), teckningar i R 623: 3, s. 417, i S 170 II, i F m 26, bl. 6, i C. Säve, Runologiska anteckningar 15 a (ATA); Stephens a. a. (efter P. A. Säve; återgiven i Jungner a. a. fig. 16); Pipping, 2 foton 1902 (ATA); E. Sörling, odat. foto (ATA, återgivet i Fornvännen 1907, s. 248, Jungner a. a. fig. 15, Lindqvist a. a. 1, fig. 171); O. Sörling, odat. teckning (foto i ATA; återgiven i Jungner a. a. fig. 17, Lindqvist a. a. 2, fig. 480); H. Faith-Ell, foto 1933 (ATA; återgivet i Reichardt a. a. Abb. 36, Palm a. a. mot s. 312, Lindqvist a. a. 1, fig. 177, a. a. 1964, fig. 25).